

KIYASI TERCÜME GEREK (Mİ ?) (Özbek-Türk edebiyatı misalinde)

Bağımsızlıktan sonraki dönemde milletimizin içtimai, siyasi ve manevi hayatında çok olumlu değişimler oldu. Böyle olumlu değişimler edebiyatta, özellikle tercüme sahasında da gözetildi. Bu dönem zarfında Özbekçe eserler diğer dillere çevirildi. Özellikle Özbekçiden Türk diline, Türkçe'den Özbek diline yapılan tercümelemler itibarlıdır. Cümleden, “Otken günler” (A. Kadiri), “Nevaiy”(Aybek), “Uluğbeyin hazinesi” (O. Yakubov), “Yıldızlı geceler (Babür)” (P. Kadir) gibi nesrimizi güzel numuneleri, “Alpamış”destanı, A. Aripov, E. Vahidovların şiirleri ve başka eserler tercüme edildi. Öz nöbetinde T. Fikret, R. Guntekin, A. Nesin eserleri “Cihan Edebiyatı” dergisinde, N. Hikmet, N.Fazıl, O.Veli, S. Karakoç, A. İlhanların şiirleri kitap halinde yayınlandı. Türk halk masalı “Kel oğlan” tercüme edildi. Türk edebiyatı temsilcileri hakkında doçent A. Alimbekovnin “Türk edebiyatı tarihi”, A. Rafiyev ve başka alimlerin ilmi makaleleri yazıldı. Elbette, bu çevirmeler iki millet arasındaki edebi, bedii-manevi ilişkileri yakınlaştırışı emekleşiyor, bedii-edebi sahadaki çalışmaları münasip bahalaş imkanı verir. Ama bunun başka bir nazik tarafı var. Yapılan çevirmelerin çoğunluğu şu zamana kadar kıyası öğrenilmedi. Maalesef ki bu çok acıklıdır. Çünkü birer çevirtilen eserin orijinali ile karşılaştırılsa ondaki başarıklık ve eksiklik belli oluyor. Şu manada ben Türk diline tercüman Ahsen Batur çeviren Pirim Kadirin “Yıldızlı geceler (Babür)” romanı hakkında söylemek istiyorum. Eser 1994 yıl İstanbul'da Ötüken yayınevinde yayınlandı. Roman dili, üslupunun açıklığı oricinal metinden uzak değil. Eserdeki insan, tabiat ve yer tasviri çevirmesinde tercüman gerekli kelimeleri bula bilen. O zaman Özbek (Türk) ruhiyatını saklayanlığı eserin bedii kıymetini yükseltirdi. Tercüme nazariyesinin birkaç önemli problemleri sırasında ata sözü, deyimler çevirmesi problemi var. Ama Ahsen Batur bu problemi ustalık ile hallediyor. Çünkü onun bizim ülkede yaşayanlığı bizim deyim ve ata sözlerini iyi bildiği yine Özbek ve Türk dillerinin dil tasnifine göre kardeşliği yardımcı oluyor. Mesele: “Yıldızlı geceler (Babür)”in Özbekçisinde “... her yerin kendi taş terazisi var” deyimini kullanılan. Tercüman çevirmede “...her yerin kendine göre kanunları var” kelimelerini aynen kolluyor. Dediklerimizi aşağıdaki deyimler kıyasına baksanız onları aynen kullandığını biliniyor:

Özbekçe. Pirim Kadir “Yıldızlı geceler (Babür)” Taşkent.	Türkçe. Ahsen Batur “Yıldızlı geceler (Babür)” İstanbul.
Orijinal manası	Tercüme manası
“... teşnelik azapı...” (8 s.)	“...susuzluktan dilleri bir karış dışarı çıkıyordu” (2 s.)
“...çehresi iyi değil” (29 s.)	“...suratından düşeni bin parça olduğunu ” (31 s.)
“...Yollar kalabalık” (10 s.)	“Yollar ana baba günü” (13 s.)
“...Hepimizin de takdirimiz kıl üstünde duruyor” (20 s.)	“ ...Hepimizin kaderi pamuk ipliğine bağlıymış” (21 s.)
“...Takke dar gelse...” (28 s.)	“ ...zor durum...” (29 s.)

Böyle güzel tercümelere rağmen, tercüman bazı deyimler çevirmesinde orijinal manadan bir az uzaklaşan. Ama bu halet romanın tam manasına tesir edemiyor.

İnsan tasviride orijinal metin manası çok yerlerde aynen geliyor. Bu ise tercümenin kıymetini yükselttiren. Eserin baş kahramanı Mirza Babür sembolü tercümesinde onun görünüşünü güzel çeviriyor:

Özbekçe	Türkçe
Orijinal manası	Tercüme manası
“ Çar bağ içinde ön iki yaşındaki Babür	“ Bağda on iki yaşındaki Babür Mirza ok

Mirza binicilik talimleri yapıyordu. O çar bağdaki açık araziden kır atını sürüp gelirken, birden dizginleri bırakıp, yayına ok yerleştirdi ve atının üstünde nişana attı. Yay oku nişan ağacına “ tak” diye bir ses çıkararak vurulduğu çevreden işitildi.” (33 s.)

atma talimleri yapıyordu. Açık araziden hızlı kır atını sürüp gelirken birden dizginleri bırakıp, yayına ok gererek fırlattı. Okun hedef ağacına “ tak” diye bir ses çıkararak gömüldüğü çevreden işitildi.” (34 s.)

Bu çevirmeden de görünüyor ki tercüman orijinal manadan uzaklaşmayan. Romandaki sembollerin çoğunun lığı tarihiy sembollerdir. Bu yüzden tercümedeki her bir küçük bir hatalık romanın bedii kıymetini azaytiriyor. Ahsen Batur böyle romanın kıymetini azaytirışı mümkün olan hatalıklar yapmıyor. Ama birkaç gerekli kelimeleri nedendir çevirmeyen. Bu ise roman manasına bir az tesir ediyor. Tercüman tabiat tasvirleri çevirmesinde tercüman mükemmel ve güzel çevirme yapan. Zaten tabiat manzaraları romanın bedii kıymetini mükemmelleştiriyor:

Özbekçe	Türkçe
Orijinal manası	Tercüme manası
“ ...Beyaz sulu coşkun Bura nehri Oş kalesinin taş duvarlarına baş vurup, köpükle akıyordu.” (98 s.)	“...Bura Nehri Oş kalesinin taş duvarlarına çarparak beyaz köpükler saçıp coşkun şekilde akıyordu.” (98 s.)
“Aşağıdaki İsfere nehri taşlara baş vurup gürüldeyerek akıyordu. Yüksek bir kaya-taş üstünde oturmuş olan Babür uzaklarda Hocand dan bu taraftaki Moğoltağ üstüne gölgesi sermekleyen bulutları seyrediyordu. Arkadaki karlı dağlardan soğuk rüzgar esiyor. Vadiler ise yemyeşil bahar örtüsüyle coşup duruyordu.” (254 s.)	“Aşağıda İsfere nehri taşlara çarpıp gürüldeyerek akıyordu. Yüksek bir kayanın üstünde oturmuş olan Babür uzaklarda Hocand dan bu taraftaki Moğoltağ üstüne gölgesi düşen bulutları seyrediyordu. Arkadaki dağlardan soğuk rüzgarlar esiyor, önündeki vadiler ise yemyeşil bahar örtüsüyle coşup duruyordu ” (249 s.)

Birer bir eserin başka bir dile tercümesi o halkın edebiyatında iyi bir hadisedir. Çünkü o eser arkalı halkını, edebiyatını dünyaya tanıtıyor. Şu manada Ahsen Batur çeviren Pirim Kadirin “Yıldızlı geceler (Babür) ” eseri arkalı Özbek edebiyatı tarihi romancılığı hakkında tasavvur hasıl kılabilirsiniz. Ahsen Batur tercümesi hakkındaki benim bu fikirlerim bir az adi ve basittir. Çünkü ben bu yazdıklarımı Türkoloji bölümünün 1 sınıf mastırı bakımından yazıyorum. Bu benim Özbek ve Türk edebi ilişkileri hakkındaki küçük bir tecrübemdir. Ama çevirme eserleri elbette kıyası öğrenmek lazım. Sadece şunda eserin çevirmesi mükemmel oluyor. Bu yüzden sizleri çevirtiren Özbek ve Türk eserlerini kıyası öğrenmeye davet ediyorum.

Nadirbek Jorakoziyev
Özbekistan Milli Üniversitesi
Özbek filolojisi fakültesi Türkoloji bölümü
1 sınıf mastırı

Edebiyatlar

1. Pirim Kadir “Yıldızlı geceler (Babür)”. Taşkent-1981.
2. Ahsen Batur “Yıldızlı geceler (Babür)” (tercümesi). İstanbul-1994.
3. Türkçe sözlük. Ankara-1998.
4. Gaybulla Assalsam. “Tercüme nazariyesi”. Taşkent-1966.
5. Abdullah Ulugov. “Edebiyatşinaslikke giriş”. Taşkent-2000.

Kendim hakinde...

Benim adım Nadirbek, soyadım Jorakoziyev. Özbekistan Milli Üniversitesine Türkoloji bölümünde 1 sınıf mastırıyım. Türk yeye 2005 temmuz ayında “ Türkoloji yaz staj programı” desturu ile gittim. Özbek ve Türk dillerine tercüme edilen eserleri kıyasıy öğrenmek istiyorum. Yine sizin derginize çağdaş Özbek edebiyatı hakinde yazdıklarımı göndermek istiyorum. Önceden siz ve siz arkalı başka arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Kusura bakmasınız benim Türk dilim bir az Özbekleşen.